

Ante Ciliga*

Kronstadtrevolten och den ryska revolutionens öde

Ur *La Révolution Prolétarienne*, N° 278, 10 september 1938

Introduktion

Brevväxlingen mellan Trotskij och Wendelin Thomas (en av ledarna för de tyska matrosernas revolt 1918 och för närvarande medlem av den amerikanska undersökningskommissionen om Moskvarättegångarna) rörande frågan om vilken plats händelserna i Kronstadt 1921 ska tillmätas historiskt har lett till en omfattande internationell debatt.¹ Detta är ett tecken på frågans vikt. Det är dessutom ingen tillfällighet att frågan om Kronstadt dyker upp i debatten just nu: det finns alltför tydliga likheter och ett direkt samband mellan det som skedde i Kronstadt för 17 år sedan och de nyligen genomförda rättegångarna i Moskva.

I dag bevittnar vi hur ledarna för Oktoberrevolutionen dödas; 1921 var det de massor som utgjorde basen för denna revolution som decimerades.

Hade det varit möjligt att i Sovjet idag utan minsta protest vanhedra och undanröja ledarna för Oktober om inte dessa själva med kanonskott tvingat matroserna i Kronstadt och arbetarna i Ryssland till tystnad?

Trotskij's svar till Wendelin Thomas² visar att Trotskij – som tillsammans med Stalin är den ende av dem som verkställde undertryckandet av Kronstadtrevolten som befinner sig i livet – dessvärre än idag vägrar att se objektivt på det förflutna. Mer än så: i sin senaste artikel, [Ramaskri om Kronstadt](#), vidgar han den klyfta som öppnats mellan de arbetande massorna och honom själv; han drar sig inte för att idag, efter att ha gett order om bombardemanget av dem 1921, framställa männen i Kronstadt som ”helt demoraliserade element som bar pråliga utsvängda byxor och frisyrrer som fick dem att likna hallickar”.

Nej, det är inte med sådana anklagelser, som på hundra meters avstånd luktar byråkratisk högdragenhet, som man kan ha något positivt bidrag att komma med rörande lärdomarna från den stora ryska revolutionen.

För att kunna avgöra Kronstadts betydelse för revolutionens öde måste man, samtidigt som man undviker alla personfrågor, rikta uppmärksamheten mot tre grundläggande frågor:

1. Vilka stämningar låg bakom Kronstadtrevolten?
2. Vilka var målen för denna rörelse?
3. Med vilka medel försökte de upproriska uppnå dessa mål?

Massorna och byråkratin 1920-1921

Alla är nu eniga om att den ryska revolutionen vintern 1920-1921 stod inför ett särskilt kritiskt läge: offensiven i Polen hade resulterat i nederlaget utanför Warszawa, ingen revolution utbröt i Västeuropa, den ryska revolutionen förblev isolerad, hungersnöd och kaos höll på att sprida sig över hela landet; risken för en borgerlig

* Efter själva artikeln följer en del biografiska uppgifter om Ciliga m m. – Red

¹ Se artikelsamlingen [Meningsutbyte om Kronstadt](#) där Victor Serge även ger kritiska kommentarer till Ciligas artikel. – Red

² Se [Wendelin Thomas' frågor](#) – Red

restauration knackade på revolutionens portar. I detta kritiska läge lade var och en av de olika klasser och partier som existerade inom det revolutionära lägret fram sina lösningar på krisen.

Sovjetregeringen och de översta skikten inom kommunistpartiet tillämpade ett program som gick ut på att stärka byråkratin. Överlämnandet av sovjeternas makt till ”verkställande kommittéer”, att klassens diktatur ersattes med partiets, omfördelningen av makten inom samma parti från medlemmar till kadreerna, att den dubbla makt som byråkratin och arbetarna utövade på fabriker ersattes med att makten övergick till apparaten – allt detta sågs som åtgärder som skulle ”rädda Revolutionen!” Det var i detta läge som Bucharin kom med sitt försvarstal för en ”proletär bonapartism”. ”Genom att begränsa sig själv” skulle proletariatet så att säga ha underlättat kampen mot den borgerliga kontrarevolutionen.

På detta sätt manifesterade sig redan den enorma självtillräckligheten, av närmast messiansk karaktär, hos den kommunistiska byråkratin.

Kommunistpartiets nionde och tionde kongresser, och det år som förflöt mellan dem, ägde rum i tecken av denna nya politik. Lenin var den obeveklige regissören av det hela och Trotskij dess trubadur. Byråkratin förhindrade en borgerlig restauration ... genom att avskaffa revolutionens proletära drag.

Bildandet av ”arbetaroppositionen” inom partiet med stöd inte bara av partiets proletära del, utan också av den stora massan partilösa arbetare, Petrograd-proletariatets generalstrejk strax före Kronstadtrevolten och slutligen resningen där var samtliga uttryck för strävandena bland de massor som mer eller mindre klart såg att ”en tredje part” var i färd med att skada deras erövringar. Fattigböndernas rörelse bakom Machno i Ukraina var på det stora hela följden av samma motstånd. När man i historiens backspegel granskar striderna 1920-1921 slås man av hur dessa skingrade massor, utsvultna och försvagade på grund av det ekonomiska kaoset, ändå hittade styrkan att med stor precision formulera sina politiska och sociala ståndpunkter och samtidigt försvara dem mot såväl byråkratin som bourgeoisin.

Kronstadts program

För att inte i likhet med Trotskij inskränka oss till några enkla påståenden låter vi läsarna ta del av den resolution som utgjorde Kronstadtrörelsens program. Vi återger det i dess helhet på grund av dess enorma historiska betydelse. Det antogs den 28 februari av matroserna på pansarkryssaren ”Petropavlovsk” och godkändes senare av alla matrosar, soldater och arbetare i Kronstadt.

”Efter att ha lyssnat till representanter för de delegater som utsetts av fartygsbesättningarnas stormöte för att redovisa läget i Petrograd har detta möte enats om följande beslut:

1. Att omedelbart anordna nya och hemliga val till sovjeterna och i syfte att organisera en fri valkampanj för alla arbetare och bönder på grund av att de nuvarande sovjeterna inte uttrycker arbetarnas och böndernas vilja;
2. Att tillerkänna yttrande- och pressfrihet för arbetarna och bönderna, för anarkisterna och de socialistiska vänsterpartierna;
3. Att tillerkänna mötes- och föreningsfrihet åt fackföreningar och böndernas organisationer.

4. Att senast den 10 mars 1921 anordna en konferens för partilösa arbetare, röda soldater och matrosar i Petrograd, Kronstadt och Petrograd-distriktet.
5. Att frige alla politiska fångar tillhörande socialistiska partier samt alla arbetare och bönder, röda soldater och matrosar som fängslats på grund av aktioner bland arbetare och bönder.
6. Att utse en kommission med uppdrag att ompröva de fall som lett till fängslanden eller inspärningar i koncentrationsläger.
7. Att avskaffa alla *politodeli*³ ty inget parti skall åtnjuta några privilegier vad gäller möjlighet att propagera för sina idéer eller ta emot bistånd från staten för detta syfte. I stället bör det upprättas valda kulturella kommissioner som staten bör förse med medel.
8. Att omedelbart avskaffa alla *zagrjaditel'nije otrjadi*.⁴
9. Att förse alla arbetare med samma ransoner med undantag för dem som är sysselsatta i ohälsosamma yrken, vilka bör tillförsäkras större ransoner.
10. Att avskaffa alla kommunistiska stridsavdelningar i samtliga militära enheter och på fabrikerna avskaffa den vakthållning kommunisterna upprättat. Vid behov av stridsavdelningar bör de utses inom varje kompani inom varje militär enhet; på fabrikerna bör vakthållningen skötas i enlighet med arbetarnas åsikter.
11. Att tillerkänna bönderna rätten att bruka sin jord efter egna önskemål liksom rätten att förfoga över boskap men detta enbart för det egna arbetet, utan anställda lönearbetare;
12. Att kräva att alla militära enheter liksom kamraterna i *kursanti*⁵ sluter upp bakom denna resolution.
13. Att kräva att tidningarna ger stort utrymme åt alla resolutionerna;
14. Att utse en mobil kontrollkommitté;
15. Att tillåta fri hantverksverksamhet, utan några lönearbetare.”

Det var grovt formulerat, i en del fall även otillräckligt, men i samtliga fall genomtyrat av andan från Oktober och inget förtal i världen kan låta något tvivel falla över det intima sambandet mellan denna resolution och de stämningar som vägledde dem som utförde expropriationerna 1917.

Djupet hos de principer som inspirerade denna resolution visas av det faktum att den ännu är till stora delar aktuell. Man kan i själva verket ställa den mot såväl Stalins regim 1938 som mot Lenins 1921. Och mer än så: Trotskijs krav på Stalins regim är bara en avbild, i blygsam form får det medges, av kraven från Kronstadt. Vilket annat program, hur föga socialistiskt det än må vara, skulle kunna ställas upp mot den byråkratiska oligarkin förutom det Kronstadt och Arbetaroppositionen stod för?

Inledningen av resolutionen visar det nära bandet mellan rörelserna i Petrograd och Kronstadt. Trotskijs försök att ställa arbetarna i Petrograd mot dem i Kronstadt i syfte att vidmakthålla legenden om Kronstadtrörelsens kontrarevolutionära karaktär

³ Kommunistpartiets politiska sektioner inom huvuddelen av statens institutioner.

⁴ *Zagrjaditel'nije otrjadi*: polisavdelningar som officiellt upprättades för att bekämpa spekulation, men som slutligen skulle ägna sig åt att beslagta allt som en hungrande befolkning, inklusive arbetarna, tagit med sig från landsbygden för personlig konsumtion.

⁵ Officersaspiranter.

motsägs av Trotskij själv: 1921 anklagade Trotskij, i sin plädering för att det varit nödvändigt för Lenin att avskaffa demokratin inom sovjeterna och partiet, de breda massorna, i och utanför partiet, för att sympatisera med Kronstadt. Han medgav således då att arbetarna i Petrograd och Arbetaroppositionen ingalunda gått så långt som till väpnat motstånd men att deras sympatier i varje fall legat hos Kronstadt.

Trotskij påstående att ”upproret leddes av en strävan att få privilegierade livsmedelsransoner” är än mer förfärligt. Det är alltså en av de privilegierade i Kreml, där ransonererna var högre än alla andras, som vågar komma med en dylik anklagelse och detta gentemot män som i paragraf 9 av sin resolution uttryckligen krävde att ransonererna skulle göras lika! Denna detalj visar att Trotskij's byråkratiska förblindelse var både oändlig och desperat.

Trotskij's artiklar skiljer sig inte det minsta från den legend som partiets centralkommitté hamrat fast. Trotskij förtjänar förvisso den internationella arbetarrörelsens uppskattning för att från 1928 ha vägrat fortsätta att medverka i den byråkratiska urartningen och nya ”uppremsningar” i syfte att beröva Revolutionen alla dess vänsterinslag; han valde att själv bli eliminerad. Han förtjänar så mycket mer att försvaras mot Stalins förtal och attentat. Men allt detta ger inte Trotskij någon rätt att förolämpa arbetarmassorna från 1921. Tvärtom! Mer än någon annan borde Trotskij ha stått för en ny bedömning av initiativet från Kronstadt, ett initiativ av stort historiskt värde, ett initiativ från medlemmar på basplanet i syfte att bekämpa den första blodiga ”uppremsningen” från byråkratins sida.

De ryska arbetarnas hållning under den tragiska vintern 1920-1921 vittnar om att en djup social instinkt och ädelt hjältemod drev de arbetande klasserna i Ryssland, inte bara i samband med Revolutionens uppsving utan också under den kris som utgjorde ett dödligt hot.

Det är sant att varken kämparna i Kronstadt eller arbetarna i Petrograd eller ledande kommunister under denna vinter förfogade över samma revolutionära kraft som 1917-1919, men allt som återstod av socialism och revolution i detta Ryssland 1921 var det basen som förfogade över. Genom att gå emot den svarade Lenin och Trotskij, som var överens med Stalin, med Zinovjev, Kaganovitj och andra, mot önskemål och intressen hos den byråkratiska kadern. Arbetarna kämpade då för socialismen som byråkratien redan var i färd med att likvidera. Detta utgör grunden till problemet.

Kronstadt och NEP

Det anses allmänt att Kronstadt krävde införande av NEP, men detta är ett stort misstag. Kronstadtsresolutionen uttalade sig för försvar av arbetarna, inte bara mot den byråkratiska statskapitalismen utan även mot återinförande av privatkapitalism. Detta var däremot – i motsats till Kronstadt – socialdemokraternas krav, något som de förenade med krav på en demokratisk regim. Och det skulle till stor del förverkligas av Lenin och Trotskij (fast utan politisk demokrati) i form av NEP. Kronstadtsresolutionen sade raka motsatsen när man slog fast att man var mot lönearbete inom jordbruk och hantverk.

Den resolutionen, och den rörelse den tjänade som bas för, sträckte ut handen för en revolutionär allians mellan proletärer och lantarbetare och de fattigaste grupperna på landsbygden för att revolutionen skulle utvecklas mot socialism. NEP, däremot, innebar en union mellan byråkraterna och de övre skikten ute i byarna mot proletariatet. Det var en allians mellan statskapitalism och privatkapitalism mot socialismen. NEP var lika främmande för kraven från Kronstadt som exempelvis det revolutionära

socialistiska program för att avskaffa Versaillesystemet som man lade fram inför det proletära avantgardet i Europa stod i motsättning det sätt Hitler förverkligade upphävandet av Versaillesfördraget.

Och så har vi ännu en sista vida utbredd anklagelse: initiativ liknandet det i Kronstadt kunde indirekt ge utrymme för kontrarevolutionens krafter. Det är möjligt att revolutionen slutligen misslyckades även när den ställde sig på arbetardemokratins grund men vad som är säkert är att när den gick under skedde det på grund av ledarnas politik: undertryckandet av Kronstadt, avskaffandet av arbetar- och sovjetdemokrati vid det ryska kommunistpartiets tionde kongress, att proletariatet avlägsnades från förvaltningen av industrin och införandet av NEP innebar redan det en dödförklaring av Revolutionen.

Det var just vid slutet av inbördeskriget som det postrevolutionära samhället splittades i två huvudgrupper: arbetarmassorna och byråkratin. Den ryska revolutionens socialistiska och internationalistiska ambitioner kvävdes; den skulle utvecklas och konsolideras i sina nationalistiska, byråkratiska och statskapitalistiska tendenser.

Det var från detta ögonblick och på denna grundval som den så ofta omtalade bolsjevikiska omoralen för varje år tog de steg som skulle leda till Moskvarättegångarna. Den obevekliga logiken var tydlig: när revolutionärerna förblir revolutionärer i ord men i själva verket utför reaktionens och kontrarevolutionens uppgifter måste de obönhörligt tillgripa lögner, förtal och historieförfalskning. Detta utbredda lögnsystem är följderna, inte orsaken, till skilsmässan mellan bolsjevikpartiet och socialismen och proletariatet.

För att styrka det ovan sagda tillåter jag mig att citera vittnesmål från Kronstadt från personer som jag träffat på i Sovjetryssland.

De från Kronstadt? De hade helt rätt; de hade agerat för att försvara arbetarna i Petrograd; det var ett tragiskt missförstånd att Lenin och Trotskij bekämpade dem i stället för att liera sig med dem. Det sade 1932 Dch., som 1921 var partilös arbetare i Petrograd och som jag lärde känna som trotskist i isoleringscellerna för de poliska fångarna i Verchneursk.

Det är rena påhittet att Kronstadt socialt 1921 skulle ha haft en befolkning av helt annan sammansättning än 1917, förklarade en annan arbetare från Petrograd för mig i fängelset. Det var Dv., som 1921 var medlem av ungtkommunisterna och 1932 fängslats som "decist" (medlem av Saprnovs grupp "Demokratisk centralism).

Jag fick också tillfälle att lära känna en av dem som direkt deltagit i resningen i Kronstadt. Det var en gammal ingenjör inom flottan, kommunist sedan 1917, som aktivt deltagit i inbördeskriget, under någon tid lett en tjeka på landsbygden i Volgaområdet och 1921 befunnit sig i Kronstadt som politisk kommissarie på örlogsfartyget "Marat" (tidigare "Petropavlovsk"). När jag träffade honom i fängelset i Leningrad 1930 hade han just avtjänat åtta år på straffkolonin på Solovetskijöarna.

Medlen i kampen

Arbetarna i Kronstadt fullföljde de revolutionära målen genom att bekämpa byråkratins reaktionära avsikter och genom att använda sig av rena och hederliga medel. Byråkratin däremot förtalade på ett avskyvärt sätt deras rörelse och påstod att den skulle vara ledd av general Kozlovskij. I själva verket ville de upproriska i Kronstadt ärligt och kamratligt diskutera tvistefrågorna med representanter för regeringen. Deras

initiativ var i förstone defensivt inriktat – det var på grund av detta som man inte ockuperade Oranienbaum på kusten mitt emot Kronstadt.

Redan från början använde sig byråkraterna i Petrograd av gisslantagande genom att arresterade familjer till matrosar, arbetare och soldater i Röda armén från Kronstadt som var bosatta i Petrograd bara på grund av att några kommunister i Kronstadt – av vilka inte en enda avrättades – hade blivit arresterade. Att gisslan tagits fick Kronstadt veta via flygblad som spreds från luften.

I sitt radiosvar den 7 mars förklarade Kronstadt ”att man inte ville imitera Petrograd eftersom man ansåg en sådan handling, även när den skedde på grund av ett förtvivlat hat, vara den ur alla synpunkter skamligaste och fegaste. Historien har ännu inte hört talas om ett liknande tillvägagångssätt” (Från den *Izvestija* som utgavs av den revolutionära kommittén i Kronstadt, 7 mars 1921). De nya härskande kretsarna förstod däremot betydligt bättre än ”rebellerna” i Kronstadt betydelsen av den samhällliga kamp som inletts, djupet av de klassmotsättningar som skilde dem från arbetarna. Här ligger tragedin för alla revolutioner under en period av nedgång.

Men när den militära insatsen sattes igång i Kronstadt fann man där ändå styrkan att formulera paroller om ”en tredje revolution”, som därefter utgör programmet för framtidens ryska socialism.⁶

Bokslut

Det finns skäl att tro att, på grund av de styrkeförhållanden som rådde mellan proletariatet och bourgeoisin, mellan socialism och kapitalism, i början av 1921, kampen för att utveckla den ryska revolutionen i socialistisk riktning var dömd att misslyckas. Under dessa förhållanden kunde massornas socialistiska program inte segra; att vänta var en seger för den öppna eller dolda kontrarevolutionen i form av en degenerering (vilket också skulle ske).

Men en sådan syn på utvecklingen av den ryska revolutionen förminskar ingalunda, på det principiella området, den historiska betydelsen av programmet för de arbetande massornas ansträngningar. Tvärtom utgör detta program utgångspunkten för en ny cykel av revolutionär och socialistisk utveckling. I själva verket måste varje ny revolution starta inte från samma bas som den föregående utan från den punkt där den tidigare revolutionen drabbades av en förödande inbromsning.

Erfarenheterna av den ryska revolutionens urartning ställer det internationella socialistiska medvetandet inför en ytterst viktig samhälllig fråga: hur kommer det sig att kontrarevolutionen skulle segra inifrån under den ryska revolutionen, precis som i de båda tidigare stora revolutionerna – den engelska och den franska, just i det ögonblick då de revolutionära krafterna var utmattade och att detta verkställdes av det revolutionära partiet självt (förvisso ”utrensat” på sina vänsterelement)?

Enligt marxismen skulle den socialistiska revolutionen när den väl inletts antingen tryggas genom en gradvis och kontinuerlig utveckling mot en fullbordad socialism eller gå mot ett nederlag i form av ett återupprättande av bourgeoisins makt.

Den ryska revolutionen i sin helhet ställer i ett nytt ljus hela frågan om den socialistiska revolutionens mekanik. Denna fråga måste sättas i förgrunden i de inter-

⁶ Ett samlingsarbete om Kronstadt med de viktigaste historiska dokumenten har just publicerats av Ida Mett. Enligt min uppfattning utgör detta ett angeläget bidrag till den internationella debatt som håller på att uppstå. [Se [Kronstadt 1921](#) – Red]

nationella diskussionerna. Och i dessa diskussioner måste frågan om Kronstadt ges den plats den är värd.

Översättning (från franska): Björn-Erik Rosin

Om Ante Ciliga (1898-1992)

Ante Ciliga föddes 1898 i den lilla byn Šegotići i Istrien (i Kroatien). Vid 24 års ålder blev han sekreterare i Kroatiens kommunistiska parti. Som medlem av det jugoslaviska kommunistpartiets politbyrå och redaktör för tidningen *Borba* skickades han 1925 till Wien. 1926 blev han sänd till Moskva där han undervisade vid den jugoslaviska partiskolan i Leningrad. Han arbetade också inom Kominterns Balkansektion. 1929 anslöt han sig till vänsteroppositionen. 1930 arresterades han av GPU. Han tillbringade tre år i fängelse i Leningrad, hamnade i isoleringscellerna i Verchne-uralsk och deporterades till Sibirien. Han undgick avrättning efter en utvisningsorder av Vysjinskij i slutet av 1935. I resten av sitt liv var han bosatt i Frankrike och Italien.

Ciligas mest kända bok har på engelska titeln *The Russian Enigma* (Den ryska gåtan). Första utgåvan av denna gavs 1938 ut i förkortad form på franska under titeln *Au Pays du mensonge* (I lögnens land). Ett kortare utdrag ur boken finns i svensk översättning på marxistarkivet, se [Komintern i Jugoslavien](#).

På marxistarkivet finns dessutom Ciligas artikel [Hur Tito tog över Jugoslaviska Kommunistpartiet](#), som även innehåller en ganska utförlig Ciliga-biografi.

För fler texter om Kronstadttupproret, se [Kronstadt](#).